

Sosiaalisen voiman käyttö sosiaalityössä

Anna Metteri, yliopistonlehtori, YTT
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden laitos
Tampereen yliopisto
anna.metteri@uta.fi

Vammaispalvelujen neuvottelupäivät
18.2.2016 helsinki

Esityksen sisältö

- Mitä on sosiaalinen, mitä sosiaalisen voima?
- Sosiaalisen katoaminen
- Sosiaalityön sosiaalinen
- Tunnustaminen sosiaalisen voiman lähteenä
- Vaikuttavuutta sosiaalisen kautta

Mitä on sosiaalinen?

- Sosiaalinen filosofisesti (Eero Ojanen 2011)
 - ihmisen olomuoto
 - normatiivinen käsite – sosiaalinen on lähtökohtaisesti hyvää.
 - tavoite ja päämäärä
- Sosiaalinen yhteisön jaettuina käytäntöinä (Eerik Lagerspetz 2011)
 - sopimukset, säännöt, suhteet, teot
- Sosiaalinen riippuvuutena toisista ja tarvitsevuutena (Anttonen 2011)
- Sosiaalinen pääoma
 - Ihmisten keskinäinen luottamus ja yhteisöllisyys

Sosiaalisen katoaminen

- Sosiaalisen katoaminen politiikan ja hallinnon kielestä
 - sosiaali- > hyvinvointi esim. Stakes >THL, peruspalvelut
- Sosiaalisen peittyminen talouskeskustelun alle
 - yhteiskunnallinen kehitys 1980-luvun lopulta alkaen
 - globaali kapitalismi elämänmuodon määrittäjänä
 - sosiaalisen näkeminen kulueränä vs. Investointina/ hyvän kehä -teoria
- Hyvinvointivaltion arvopohjan muutos
 - poliittinen ja virkamieseliitti 1990-luvulla > kansalaiset 2010-luvulla?
 - yhteisvastuu ja solidaarisuus > kuluttajat markkinoilla?
 - uusliberalismi on ristiriidassa sosiaalityön arvojen kanssa > miten ylläpidämme sosiaalista?

Sosiaalisen voima sosiaalityössä

- Lähestymistapoja
 - Power of the social > empowerment
 - Empowerment and advocacy, Stephen Rose
 - Valtaistava sosiaalinen asianajo, Liisa Hokkanen 2014
 - Voimavarakeskeiset lähestymistavat
 - Dialogisuus
 - Tunnustusteoriat

Sosiaalisen voima sosiaalityössä

Sosiaalisen voima syntyy

- toisen ihmisen tunnustamisesta (recognition), Axel Honneth, Heikki Ikäheimo
- asiakkaan ja työntekijän suhteesta, > luottamuksen rakentaminen, suhdeperustainen sosiaalityö
- Voimaannuttavista suhteista vertaisten kanssa > vertaistuen organisointi ammatillisen tuen rinnalle ja lomaan, esim. ryhmät, kokemusasiantuntijat, yhteisösosiaalityö
- "Autetuksi tulemisen edellytys on toimijuuden ymmärtäminen laajasti yksilö- ja kollektiivitoimijuutena sekä näiden toimijuusmuotojen yhteenkietoutumina." (Liisa Hokkanen 2014, 6)

7

Sosiaalityön ammatillisen suhteen peruspilarit

- Kunnioitus
- Empatia
- Arvoarvostelmien välttäminen
- Jämäkkyys (assertiveness)

Tunnustaminen sosiaalisen voiman lähteenä

- Persoonien välinen tunnustussuhde
- Tunnustusasenteet:
 - Välittäminen (rakkaus)
 - Kunnioitus
 - Yhteistoiminnallinen arvossa pitäminen
- Huom: Asenne ei vie aikaa!

Välittäminen (rakkaus)

- Ihmisestä välitetään hänen itsensä vuoksi
 - Ihmistä kohdellaan subjektina eikä objektina (Paulo Freire)
 - Ihmisarvo ja ihmisen teot erotetaan
 - Tunnetyö ja empatia
- Uhkat välittämisen asenteelle
 - Liian suuri työkuormitus > kollektiivinen vaikuttaminen
 - Myötätuntouupumus > pois "pelastavan enkelin" roolista
 - Eettinen kuormittuminen > foorumit eettisen ahdingon käsittelyyn
 - Herkkyyden menettäminen ja kyynistyminen > uupumisen ennaltaehköisy

Toipumista tukeva sosiaalinen voima mielenterveys- sosiaalityössä

Martin Ryan ym. 2014:

- Usko
- Välittäminen
- Optimismi

Kunnioitus

- Ihmistä kohtellaan
 - Oman ongelmansa omistajana
 - Oman asiansa käsittelyyn osallisena, tiedon antaminen
 - Kansa-auktoriteettina itseä koskevan toiminnan määrittelyssä
 - Hänen arvonsa (worth) ja arvokkuutensa (dignity) tunnustaen
 - Ihmisten moninaisuuden, vahvuuksien ja ainutlaatuisuuden arvostus
- Uhkat kunnioitusasenteelle
 - Institutionaaliset rakenteet, määrittelyt, stigmat ja sanktiot >tunnistaminen, institutionaalinen arviointi
 - Rutinoitunut ja byrokraattinen toimintatapa >asiantuntijakulttuurin kehittäminen
 - Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset erot ihmisten välillä > kulttuurinen sensitiivisyys

Yhteistoiminnallinen arvossa pitäminen

- Edellytysten turvaaminen sille, että yksilöt kykenevät toteuttamaan itseään arvostusta ansaitsevilla yhteistoiminnallisilla tavoilla
 - Osallisuus yhteiseen toimintaan ja itsensä toteuttaminen palkkatyössä, vapaaehtoistyössä, asuinympäristössä, harrastuksissa tms.
 - Osallisuuden edistäminen sosiaalityön tehtävänä, yhteisösosiaalityön mahdollisuudet?
- Uhkat
 - Tekninen tehokkuusajattelu > sosiaalisen näkökulman tuottaminen keskusteluun
 - Suoriteperustainen tuloksen laskeminen > toisenlaisten mittarien kehittäminen
 - Näennäistoiminnan järjestäminen, työhönvalmennus joka ei johda mihinkään > kollektiivinen vaikuttaminen ja yksilöllinen harkinta
 - Yksilön vastuullistaminen, vaikka edellytykset vähissä > tunnistaminen ja tukeminen

Yhteiskunnallinen tunnustussuhde

- Sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien turvaaminen, perus- ja ihmisoikeudet
- Sosiaalityöntekijän tehtävänä on varmistaa ihmiselle kuuluva sosiaaliturva
- Sosiaalityöntekijä sosiaaliturvan päätöksentekijänä

- Ongelmat ja uhkat
 - Perusturvan riittämättömyys >kollektiivinen vaikuttaminen ja yksilöllinen harkinta
 - Kuntien säästöpainet ja organisaatioiden säästöohjeet >soosiaaliaasiamiehen konsultointi
 - Sosiaaliturvan väliinputoaminen > sosiaalinen asianajo
 - Virheettömät organisaatiot > erehtyväsyyden tunnustaminen, virheiden korjaaminen

Sosiaalisen hylkääminen

- Tunnustusasenteiden puuttumisen tuhoisat seuraukset asiakkaalle
- "Kokemus rakkaudettoman, epäkunnioittavan ja epäarvostavan asennoitumisen kohteena olemisesta voi vaurioittaa vakavasti persoonallisuuden kehitystä ja synnyttää sen kohteissa helposti synkkää vihaa, voimatonta masennusta tai kyynistä kylmyyttä" (Ikäheimo 2001, 24)
- Se, ettei tule kuulluksi ja jää vaille vastausta, on dialogisuusteorioiden mukaan kaikkein pahin inhimillinen kokemus (esim. Bahtin 1963/1991).
- Institutionaalisen järjestelmän leimaavat ja lannistavat kulttuuriset viestit, esim. "kun ei uskota –kokemus" (Metteri 2000, 2012), lannistava sosiaaliturva (Metteri 2014)

Luottamuksesta vaikuttavuutta

- ▶ Luottamuksellisen suhteen rakentaminen > yleistynyt luottamus vs. luottamuksen rapautuminen
- ▶ Kansalaisten suhde hyvinvointivaltioon sisältää vahvoja tunteita
- ▶ Sosiaalityöntekijä toimii tuossa tunnetihentymässä välittäjänä yhteiskunnan normien ja resurssien ja asiakkaan tarpeiden välillä
- ▶ Jos lakiin kirjatut oikeudet ja käytännön toiminta erkanevat toisistaan, siitä syntyvä ristiriita tuhoaa luottamusta järjestelmään, mutta myös auttajien moraalista integriteettiä.
- ▶ Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat tarvitsevat vankkaa tietoa perus- ja ihmisoikeuksista > sosiaalityö ihmisoikeusammattina
- ▶ Luottamuksen rakentaminen ja ylläpitäminen merkitsee vaikuttavuutta ja hyvinvointipalvelujärjestelmässä.

Miten onnistumme tunnustussuhteiden ylläpidossa?

- Ihmisten johtaminen ja eettinen johtaminen on sosiaalityössä tärkeitä:
 - osaamisen kehittäminen
 - oppivan organisaation idea ja käytäntö > luo innostusta ja kiinnostusta ja jaksamista > millä ehdoilla toteutuu?
 - sosiaalityössä täytyy pitää kiinni ajattelusta > rakenteiden luominen ja tuki ajattelulle, eettisesti kestäväälle työlle, järjen käytölle ja viisaudelle.
- Asiakkailta tuleva palaute > sosiaalityöntekijä saa itsekin sosiaalista voimaa työstään

Lopuksi: edellytyksiä sosiaalisen voiman käytölle

- Kulloinenkin yhteiskunnallinen ympäristö edellyttää omanlaisiaan sosiaalityön toimijoita
- Suomessa sosiaalityöntekijällä on kansainvälisesti vertaillen erinomaiset toimintamahdollisuudet > mitä toimijuus edellyttää? Erilaisia rooleja
- Sosiaalityöntekijän on voimaannutettava itsensä, jotta hän voi voimaannuttaa asiakasta
 - Sisäistetystä alamaisuudesta poisoppiminen > jämäkkyys, aloitteet, rakenteellinen sosiaalityö > sosiaalityöntekijä julkisena intellektuellina?
 - Kollektiivinen asiantuntijuus ja ammattikuntavastuu
 - Avautuminen reflektioon ja dialogiin
- Liittolaisten tunnistaminen ja yhteistyö
- Asiakkaan resurssit ja osaaminen käyttöön yhteisessä työskentelyssä

Kiitos!

